

Rudi KLANJŠEK

Randall Collins

Max Weber, kratek oris

Založba Subkulturni Azil, • knjižna zbirka Frontier,

Maribor 2008, 148 strani, 18.00 EUR

(ISBN 961-6174-60-6)

Max Weber (1864–1920) je prav gotovo eno izmed tistih imen, ki jih v okviru sodobnega družboslovja ni mogoče prezreti. Nedvomno je razloge za to mogoče iskati tako v vsebinski širini njegovega opusa kot tudi v dejstvu, da je Weber postavil temelje t. i. metodološkemu individualizmu, za katerega je mogoče reči, da stoji v središču interpretativnih pristopov. V tem oziru je prevod knjige »Max Weber, A Skeleton Key« (1986) avtorja Randalla Collinsa več kot dobrodošel. Pa ne samo zato. Potrebno je namreč opozoriti, da imamo v slovenskem jeziku relativno malo del, ki bi se izrecno ukvarjala s pogledi Maxa Webra, še posebej takšnih, ki bi se dotikala nekaterih njegovih manj znanih del.

Delo je razdeljeno na sedem sklopov (oziroma devet, če štejemo še predgovor Sergeja Flereta in sklepni del Bryana S. Turnerja). Prvi daje zanimiv vpogled v osebni profil in življenje Maxa Webra, ki poleg tega, da delu doda subjektivno noto, odstira tudi vzroke za »shizofreno naravo« (str. 18) Webrovih del. Kot nakaže Collins, je slednje mogoče razumeti v luči Webrove osebne razpetosti med ekstremi, razpetosti, ki se po Collinsovemu mnenju kaže tudi v tem, da je Weber, kljub svoj načelni zavezi idealizmu, pogostokrat zapadel naravnost v materialistično, h konfliktom usmerjeno analizo družbene realnosti. Še več, Collins meni, da bi se v primeru dokončanja posthumno izdanega dela *Gospodarstvo in družba* »jeziček na tehtnici prej prevesil – sodeč vsaj po Webrovem doprinosu (ne glede njegove metodološke napotke) – v prid dejanski strukturi in bojem med družbenimi skupinami kot pa v prid učinku lebdečih idej na svet« (str. 113). Tozadevno Collins nakaže, da je redukcijem, ki so ga Webru pogostokrat očitali, pogostokrat posledica nedoslednega branja ali nerazumevanja Webrovih idej (čeprav velja pripomniti, da Collins soglaša z J. Alexandrom, ki je Webrovo delo označil za neuspeh večdimenzionalnosti). Tako je v okviru drugega in tretjega poglavja mogoče razbrati, da Webrovo najbolj znamenito delo *Protestantska etika in duh kapitalizma*, ki je postavilo »Marxa na glavo« (vzroka za vzpon modernega kapitalizma ne gre iskati v okviru materialistično-tehnicističnih kategorij, ampak v okviru idej in pomenov, vezanih na shemo religioznih sankcij in nagrad), pravzaprav izstopa iz idealističnega programa; da Webrovo razmišljanje o racionalizaciji različnih sfer družbe (četrti poglavje) kaže, da je Weber jasno prepoznal vlogo konflikta; da ga, podobno kot K. Marx, vidi kot stalnico zgodovine. Na tem mestu velja omeniti zanimivo Webrovo tezo, ki pravi, da je moderna kultura poskus neuspelega iskanja rešitev za nastala protislovja in da še edino ljubezen predstavlja odmor (ker je še edina iracionalna) od neosebnih področij politike, ekonomije, religije, znanosti in drugih racionaliziranih področij družbenega življenja.

O pomenu materialnih pogojev in konflikta je mogoče sklepati tudi v okviru petega poglavja, ki se dotika Webrova videnja družbene spremembe in ki obravnava dve, manj znani Webrovi deli: *Agrarno sociologijo* in *Splošno ekonomsko zgodovino*. Collins pravi, da obe deli podajata vzorec svetovne zgodovine, da pa »nista takšni, kakor bi lahko pričakovali, še posebej, če pristopamo k Webru z vnaprejšnjo predstavo, da nam bo ponudil idealno interpretacijo zgodovine, poudarjajoč samostojno moč religioznih idej ali vsaj okvirno oplemenitenje racionalizacije« (str. 72). Poudarja se namreč pomen: (a) kombinacije več dejavnikov, vključujoč pomen družbenih institucij in geografske lege, s čimer se Weber oddaljuje od stereotipa, ki izhaja iz *Protestantske etike in duha kapitalizma*; (b) boja oziroma razmerja moči med posameznimi sferami družbe in ideologijami. O slednjem je mogoče brati tudi šestem poglavju. Ta sicer predstav-

lja Webrovo analizo svetovnih religij (kjer Weber skuša izpostaviti avtonomni učinek idej na družbeni oziroma ekonomski razvoj, torej idejo, po kateri je najboljše poznan), toda hkrati kaže tudi na to, kako dominantna ideologija usmerja in določa delovanje posameznikov in družbe tako dolgo, dokler se ne pojavi nekakšna iskra, ki jo je v Webrovem teoretskem aparatu mogoče iskati v obliki karizmatičnega »preroka«. Weber je pojem karizme namreč povezoval z revolucionarno silo oziroma s tipom osebnosti, ki preko zavračanja zunanjega družbenega reda, izkoriščanja trenutnih znotrajdružbenih napetosti in izjemnih kvalitete uspe izgraditi avtoriteto, mobilizirati množice in delegitimirati obstoječo ideologijo. Tako lahko beremo o pomenu Jahvejeve konfederacije in prerokov na oblikovanje judovske religiozne etike, ki je imela »tako pomemben vpliv na zahodno zgodovino« (str. 96), o tem, kako je bil s strani »novih« indijskih religij (budizem, džainizem) izzvan hinduizem in kako je to pomembno vplivalo na družbeno strukturo Indije; o boju med filozofskimi frakcijami na Kitajskem in odgovornosti konfucianizma za neuspeh Kitajske, da bi racionalizirala pravni sistem.

Na osnovi povedanega je mogoče skleniti, da rdečo nit Collinsovega orisa Webrove sociologije tvori pravzaprav prikaz uvodoma izpostavljene napetosti med idealistično, materialistično in konfliktno pozicijo. V tem pogledu delo predstavlja pomemben doprinos pri razumevanju Maxa Webra kot sociološkega klasika, saj med ostalim kaže tudi na to, da je Webra mogoče videti kot pionirja oblikovanja t. i. sinteznega pristopa v sociologiji. Slednje velja še toliko bolj, če upoštevamo, da je Weber (poleg elementov marksistične sociologije) priznaval tudi pomen funkcionalistične teorije, kljub temu da je bil mnenja, da funkcionalna analiza ali metoda »organske sociologije« (ki posameznika in njegovo vedenje obravnava z zornega kota ohranitve celote) ne more pretendirati na glavno vlogo v sociološkem raziskovanju (da pa je legitimna kot prva faza analize).

Slednje, skupaj z uvodoma izpostavljenimi odlikami, tvori celoto, ki se razlikuje od preostalih bolj ali manj parcialnih orisov Webrove sociologije v slovenskem jeziku. Seveda pa to ne pomeni, da Collinsovo delo obravnava vse teme, o katerih je Weber kadarkoli pisal. Kot izhaja že iz naslova samega, gre zgolj za kratek oris, ki pa je na srečo slovenskega bralca vendarle nekoliko daljši. Slovensko izdajo namreč še dodatno bogati predgovor Sergeja Flereta, ki Collinsovo delo dopolnjuje ravno na točki obravnave tem, ki niso vsebovane v izvirniku. Je pa slovenska izdaja žal okrnjena za imensko in pojmovno kazalo. Sicer velja med manjšimi pomanjkljivostmi omeniti še to, da Collins v svojem delu propagira mit, da je bil Weber tisti, ki je skoval termin »železna kletka«. Kljub tej, lahko bi rekli puristični pripombi, pa delo R. Collinsa »Max Weber – kratek oris« več kot toplo priporočam. Delo poleg vsega naštetega odlikuje jasen in lahko razumljiv slog pisanja, zaradi česar ni namenjeno samo tistim, ki bi si želeli osvežiti znanje, ampak tudi tistim, ki se z Webrovimi deli srečujejo prvič. To vključuje tudi študente družboslovja, ki do sedaj pravzaprav niso imeli knjige, ki bi na primerljiv način obravnavala enega izmed klasikov družboslovne misli.